УДК 371.1

[https://doi.org/10.33296/2707-0255-7\(13\)-06](https://doi.org/10.33296/2707-0255-7(13)-06)

<http://orcid.org/0000-0001-8993-0631>

Тетяна МАСТЕРКОВА

викладач кафедри суспільно-
гуманітарних дисциплін
КЗ «Житомирський ОППО»

ПЕДАГОГІЧНИЙ МЕНЕДЖМЕНТ АДАПТАЦІЇ МОЛОДОГО ВЧИТЕЛЯ

Анотація. У статті висвітлено підходи щодо організації педагогічного менеджменту з проблеми адаптації молодого вчителя до умов професійної діяльності. Систематизовано наукові підходи до поняття «педагогічний менеджмент», форми та методи педагогічного менеджменту керівника закладу освіти. Охарактеризовано зростання майстерності педагога в закладі загальної середньої освіти, що сьогодні набуває нового значення в аспекті реалізації Концепції «Нова українська школа», структуру процесу педагогічного менеджменту. Визначено результативні форми і методи педагогічного менеджменту, який забезпечує високий рівень залучення та активності кожного члена колективу до педагогічної творчості, оскільки соціальні вимоги щодо діяльності освітнього закладу стимулюють педагогів до максимальної віддачі сил, пошуків нових, нетрадиційних підходів у роботі. Орієнтація на високі показники у професійній діяльності позитивно впливає на формування у членів колективу потреби самоаналізу, самовдосконалення та творчості, що врешті-решт дає змогу керівникові ставити перед колективом більш складні професійні завдання та забезпечувати більш інтенсивний пошук шляхів їх досягнення.

За результатами опитування молодих вчителів визначено актуальні напрями щодо вдосконалення знань та вмінь, що зумовлює здійснення змін у власній професійній діяльності.

Ключові слова: адаптація, адаптивність, професійна адаптивність, педагогічний менеджмент.

Вступ. Актуальність змін в управлінні освітніми процесами визначено та обґрунтовано в державних нормативно-правових документах, що пов'язані з кардинальними оновленням усіх складових освітньої системи.

Аналіз науково-педагогічної літератури з проблеми організації управління освітньою установою та навчальним процесом свідчить, що питання педагогічного менеджменту завжди були пріоритетними для освіти та розглядалися з різних точок зору вченими.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Підходи організації педагогічного менеджменту з проблеми адаптації молодого вчителя активно досліджуються сучасними науковцями. Так, вчені В. Бондар, Ю. Конаржевський, В. Маслов, В. Пікельна, М. Поташнік визначили компонентну структуру і функції процесу управління школою, як соціально-педагогічної системи. О. Анісімов, М. Коломінський, Т. Шамова з'ясували ролі особистості в управлінні педагогічною системою та її мотиваційного, когнітивного і рефлексивного «Я». В. Сімонов, М. Хмель, В. Якунін охарактеризували роль інформації в організації циклів, структури і специфіки процесу прийняття управлінського рішення, що взаємопов'язано з врегулюванням правових та етичних відносин між учасниками освітнього процесу, культури комунікацій. Проблему адаптації у психолого-педагогічній науці вивчали: на загальнотеоретичному рівні Б. Ананьєв, Ф. Березін, Л. Буєва; предметно-професійному І. Васильєв, В. Мерлін, В. Підмарков; педагогічно-психологічному Л. Коваль, Н. Максимова, В. Оржеховська, С. Пакуліна, А. Пилипенко, Т. Сущенко, І. Цимбал; віковому О. Леонт'єв, В. Сухомлинський.

Таким чином виявлено, що питання педагогічного менеджменту в закладі освіти в умовах реформування освіти в Україні залишається недостатньо висвітленим, зокрема в роботі з молодими вчителями в умовах впровадження Концепції «Нова українська школа».

Мета статті: проаналізувати та охарактеризувати педагогічний менеджмент як форму адаптації молодого педагога в закладі загальної середньої освіти.

Завдання статті:

- розкрити сутність поняття «педагогічний менеджмент»;
- виявити особливості менеджменту педагогічної адаптації молодих спеціалістів;
- визначити форми патронату молодого педагога в закладі загальної середньої освіти.

Виклад основного матеріалу дослідження. Проблема зростання майстерності педагога сьогодні набуває нового значення. У зв'язку з цим першочерговим у діяльності керівника освітнього закладу постає питання цілеспрямованого управління процесом підвищення компетентності кожного вчителя і всього педагогічного колективу в цілому, бо саме високий фаховий рівень педагогів є однією з найважливіших умов забезпечення ефективного функціонування освітнього закладу.

Поняття «педагогічний менеджмент» науковцями тлумачиться як комплекс організаційних форм і прийомів управління освітнім процесом з метою підвищення його ефективності [3; 4].

Важливість педагогічного менеджменту для молодого педагога на початку професійної діяльності є безперечною, оскільки дозволяє створити умови для його адаптації в колективі досвідчених фахівців.

На нашу думку, основними якостями керівника, який здійснює педагогічний менеджмент з молодими фахівцями є:

- компетентність;
- комунікабельність;
- уважне ставлення до підлеглих;
- сміливість у прийнятті рішень;
- здатність творчо вирішувати проблеми.

Сучасний керівник – це стратег, який бачить перспективу розвитку освітньої організації, виходячи з наявних соціальних умов і ресурсів. Він

носії організаційних змін, що виробляє нові підходи до вирішення проблем, пропагує нові цінності серед співробітників, готовий долати тривалі труднощі заради її втілення в життя.

Форми та методи педагогічного менеджменту керівника закладу освіти:

- систематичне роз'яснення ролі самоосвітньої роботи, організація виступів вчителів із питань обміну досвідом;
- індивідуальні бесіди представників адміністрації з педагогами про основні напрями самоосвіти;
- спільне обговорення керівниками та педагогами методів вивчення важливих розділів і тем програми;
- розробка окремих рекомендацій з метою підвищення педагогічної ефективності уроків та занять;
- надання допомоги вчителям в узагальненні свого досвіду, підготовці доповідей з проблем педагогіки;
- стимулювання найбільш підготовлених вчителів до науково-дослідницької роботи;
- комплектування та поповнення бібліотечного фонду літературою з питань самоосвіти та самовдосконалення, а також новинками психолого-педагогічної літератури;
- проведення циклів лекцій, групових та індивідуальних консультацій, семінарів;
- систематичне підведення підсумків самоосвітньої роботи педагога (співбесіди, звіти на педрадах і засіданнях методичних комісій);
- визначення завдань і змісту самоосвіти на новий навчальний рік, аналіз якісних підсумків освітнього процесу.

Зазначимо, що створення необхідних умов дозволяє збільшити стійкість та вмотивованість дорослих [9].

У структурі процесу педагогічного менеджменту передбачається декілька послідовних етапів, зміст яких пов'язаний з підготовкою, здійсненням і підведенням підсумків діяльності. Основними його елементами є: постановка цілей діяльності, формулювання адекватних задач, збір інформації про стан об'єкта управління, визначення завдань діяльності, проектування і планування, організація діяльності і зв'язків, аналіз ходу процесу, його корекція, ефективності зробленого, визначення нових цілей.

Головною метою керівників шкіл в процесі реалізації процесу педагогічного менеджменту з молодими учителями є всебічне сприяння самореалізації особистості, виявлення його самобутності.

Відтак, процес адаптації в педагогічному колективі сприятливий в тих школах, де молоді спеціалісти отримують належну допомогу від керівництва школи в процесі становлення як фахівця та комунікації з колективом, учнями та їх батьками. Позитивна атмосфера створена педагогічним колективом допоможе молодому спеціалісту в короткий термін адаптуватись в освітній процес шкільної спільноти.

Термін «адаптація» (от лат. adaptatio - пристосування) вперше введено в біологічні і психологічні науки [1; 6]. У сучасних дослідженнях існує велика кількість визначень терміну, але в останні роки, все частіше в наукових роботах з педагогіки стали вживати термін «адаптивність». Адаптивність особистості визначається як природна та набута здатність до адаптації, тобто пристосування до всієї багатоманітності життя при будь-яких умовах [2; 8]. Характеризується адаптивність витримкою, високою працездатністю, психічною та фізичною гармонійністю, комунікабельністю, здатністю розбиратися в людях і легко з ними налагоджувати стосунки. Успішність адаптації педагога найтіснішим чином пов'язана з мотивами професійної діяльності.

Проблема адаптації завжди виникає при взаємодії особистості і середовища: якщо адаптацію розглядають як досягнення рівноваги із навколишнім середовищем, то її пов'язують із характером емоційної рівноваги. Адаптованість характеризується відсутністю у людини відчуття тривоги, не адаптованість – наявністю відчуття тривоги. Вочевидь, що ця здатність ґрунтується на певних особистісно-професійних якостях і властивостях [5].

Таким чином, успішне становлення молодого педагога, його професійна доля значною мірою визначається творчою атмосферою, рівнем розвитку педагогічного колективу, в який він приходить.

Зазначимо, що традиційними груповими формами адаптації молодих вчителів передбачено проведення для них семінарів, навчань в школах молодого вчителя, засідання методичних об'єднань тощо. Проте, використання нових підходів щодо організації адаптації молодих вчителів створює сучасні оптимальні для них умови. Зокрема, розглянемо сутнісні характеристики роботи методичної та педагогічної студій, які реалізовано на базі освітніх закладів м. Бердичева Житомирської області.

В студійному форматі освітня місія об'єднані не за предметами, а за інтересами до застосування інноваційних технологій, форм та методів викладання основ шкільних дисциплін.

Базовим у методичній студії, як формі адаптації молодого педагога вважаємо сприяння розвитку самопізнання і самовдосконалення особистості педагогів, як необхідної умови їх успішної професійної діяльності. Це інноваційний вид професійного навчання, удосконалення форм особистісних та професійних якостей педагога, що забезпечує соціально-педагогічну підтримку фахівця.

Робота методичної студії характеризується яскраво вираженою творчою атмосферою, можливістю у вільній формі викладати й апробувати

неординарні педагогічні ідеї. Відмінністю студійної форми є одночасна й гармонічна комбінація теоретичного, методичного й технологічного занурення в проблему. Для молодих вчителів цінним є те, що вони можуть продемонструвати свої педагогічні знахідки поряд з досвідченими колегами. Методична студія поєднує творчо працюючих вчителів, а також педагогів, прагнучих зберегти або підвищити свій професійний рівень, самоствердитися й самореалізуватися.

Поряд з цим, у педагогічній студії, як формі адаптації молодого педагога, «перевіряються» і «апробуються» будь-які теоретичні та методичні положення в їх технологічній транскрипції. Педагогічна студія передбачає підтримку фахового рівня, як вдосконалення набутої кваліфікації. В акторському і спортивному світі це називають «тримати себе у формі».

Регулярні студійні заняття виконують суппортивну функцію (фр. Support-підставка, підтримка), проте одночасно сприяють тому, щоб педагоги-практики оволоділи новими досягненнями педагогіки.

Значимим у впровадженні педагогічної та методичної студій для молодих вчителів є те, що створюються оптимальні умови для швидкої адаптації педагога до вимог професійної діяльності та вирішення поставлених завдань.

Відтак, здійснюється розвиток особистості молодого вчителя і зумовлюється формування власного методичного та педагогічного стилю вирішення професійних проблем.

За результатами опитування молодих вчителів (педагогічний стаж від 1 до 3 років) виявлено, що у них недостатньо знань з питань управління освітнім процесом та напрямів професійного саморозвитку (рис.1).

Рис.1. Проблемні аспекти особистісного розвитку молодих педагогів

Зокрема, в процесі бесіди молоді вчителі зазначили, що важливим є процес продуктивної взаємодії з колегами та учнями, що, на їх думку, впливає на результат навчання. Таким чином, суть педагогічного менеджменту молодого спеціаліста полягає в реалізації організаційного управління, формуванні структури діяльності молодого вчителя, що забезпечує чітку уяву змісту діяльності, сприйняття інновацій, здатність діяти автономно та брати відповідальність за прийняті рішення.

Процес організації науково-методичного супроводу підвищення компетентності молодих педагогів свідчить про те, що при систематичній і цілеспрямованій роботі через різні форми, методи (на шкільному, селищному, районному, обласному рівнях) педагогічним працівникам вдається розвинути свій потенціал до такого рівня, коли вони самі стають носіями передового педагогічного досвіду.

Висновки. Таким чином, впровадження педагогічного менеджменту в освітньому закладі передбачає методичну та психологічну підтримку молодого вчителя колективом та керівництвом.

Адаптивність молодого вчителя, як готовність до змін, є інтегральним особистісним утворенням, що забезпечує набуття особливого когнітивного досвіду ефективної професійної діяльності.

Виявлення та усвідомлення педагогічної реальності дозволяє молодому педагогу визначити напрями набутих знань та вмінь для впровадження змін у власну професійну діяльність. Відтак, особистісна готовність до змін в освітньому процесі сприяє швидкій адаптації молодого вчителя до вимог педагогічної діяльності у сучасному освітньому середовищі закладу освіти. Педагогічний менеджмент як сукупність взаємопов'язаних, методів та прийомів сприяє комплексній реалізації успішного вирішення освітніх завдань.

Перспективи подальших досліджень вбачаємо у дослідженні можливостей адаптування цифрових технологій для організації роботи педагогічної та методичної студії молодого вчителя.

Використані джерела

1. Анохин П.К. Физиологические аспекты функциональной системы. Избр. труды. Изд. «Наука». Москва, 1978. С. 49–107.
2. Копилова С.В. Адаптивність як якість системи професійної підготовки фахівців із соціальної роботи. *Інтеграція науки и образования – парадигма XXI века: материалы междунар.науч.-теорет.конф.* (Харьков, 18.02.2013). М-во образования и науки, молодежи и спорта Украины, Ин-т высшего образования АПН Украины, Харьк. гуманитар. ун-т «Нар.укр.акад.» Харьков: Изд-во НУА, 2013. 356 с. С. 163–168.
3. Кравченко Л.М. Поняття «педагогічний менеджмент». *Менеджер як професійний управлінець в освіті*. URL: <http://ipwi.com.ua>.
4. Крыжко В.В., Павлютенков Е.М. Основы менеджмента в образовании: теория, практика и психология успешного управления. Запорожье : Просвіта, 2000. 260 с.
5. Ростока М.Л. Наукова преамбула запровадження технологій випереджального розвитку майбутніх педагогів професійного навчання. Наукові записки: [зб. наук. праць НПУ імені М.П. Драгоманова]. Київ, 2017. Вип. 134 (СХХХIV). С. 187–193.

6. Сеченов И.М. Собрание сочинений И.М. Сеченова. В 2 т. Изд-во МГУ, 1907. 732 с.
7. Симонов В.П. Системный подход – основа педагогического менеджмента. Педагогика. 1995. № 1. С. 14–18.
8. Стрельцова В.Ю. Социальная адаптация личности в контексте социализационной теории. Ціннісні пріоритети освіти у ХХІ столітті: орієнтири та напрямки сучасної освіти : матеріали II Міжнар. наук.-практ. конф. (2–5 жовт. 2005 р.). Луганськ : Альма-матер, 2005. Ч. 3. С. 82–87.
9. Hsu J., Hamilton K. Adult Learners, E-Learning and Success: Critical Issues and Challenges in an Adult Hybrid Distance Learning Program / In The handbook of research on practices and outcomes on e-learning. 2010. p. 118. URL: http://ibb.by/sites/default/files/o1-model_program_on_andragogues_training-1.pdf.

References

1. Anokhin P.K. Fiziologicheskie aspekty funktsionalnoy sistemy // P.K. Anokhin. Izbr. trudy. Izd. «Nauka» ». M., 1978. S. 49–107.
2. Kopylova S.V. Adaptivnist yak yakist systemy profesiinoi pidhotovky fakhivtsiv iz sotsialnoi roboty // Integratsiya nauki i obrazovaniya – paradigma KhKhI veka: materialy mezhdunar.nauch.-teoret.konf., Kharkov, 18 febr.2013. M-vo obrazovaniya i nauki, molodezhi i sporta Ukrainy, In-t vysshego obrazovaniya APN Ukrainy, Khark.gumanitar.un-t «Nar.ukr.akad.» Kharkov: Izd-vo NUA.
3. Kravchenko L.M., Pavlyutenkov Ye.M. Poniattia «pedahohichniy menedzhment». Menedzher yak profesiinyi upravlinets v osviti. URL: <http://ipwi.com.ua>.
4. Kryzhko V.V. Osnovy menedzhmenta v obrazovanii: teoriya, praktika i psikhologiya uspeshnogo upravleniya. Zaporozhe : Prosvita, 2000. 260 с.
5. Rostoka M.L. Naukova preambula zaprovadzhennia tekhnolohii vperedzhalnogo rozvytku maibutnikh pedahohiv profesiinoho navchannia Pedahohichni nauky. Vypusk 134' 2017, c. 187–193.
6. Sechenov I.M. Sobranie sochineniy I.M. Sechenova. V 2 t. Izd-vo MGU, 1907. 732 s.
7. Simonov V.P. Sistemnyy podkhod – osnova pedagogicheskogo menedzhmenta. Pedagogika. 1995. № 1. S. 14-18.
8. Streltsova V.Yu. Sotsialnaya adaptatsiya lichnosti v kontekste sotsializatsionnoy teorii. Tsinnisni prioriteti osviti u KhKhI stolitti: orientiri ta napryamki suchasnoi osviti : materialy II Mizhnar. nauk.-prakt. konf. (2–5 zhovt. 2005 r.). Lugansk : Alma-mater, 2005. Ch. 3. S. 82–87.
9. Hsu J., Hamilton K. Adult Learners, E-Learning and Success: Critical Issues and Challenges in an Adult Hybrid Distance Learning Program / In The handbook of research on practices and outcomes on e-learning. 2010. p. 118.

URL: http://ibb.by/sites/default/files/o1-model_program_on_andragogues_training-1.pdf.

Татьяна Викторовна Мастеркова

преподаватель кафедры общественно-гуманитарных дисциплин
Коммунального учреждения «Житомирский областной институт
последипломного педагогического образования» Житомирского
областного совета, г. Житомир

**ПЕДАГОГИЧЕСКИЙ МЕНЕДЖМЕНТ АДАПТАЦИИ
МОЛОДОГО УЧИТЕЛЯ**

Аннотация. В статье проанализированы подходы к организации педагогического менеджмента по проблеме адаптации молодого учителя к условиям профессиональной деятельности. Систематизированы научные подходы к понятиям «педагогический менеджмент», формы и методы педагогического менеджмента руководителя учреждения образования. Дана характеристика усвершенствования мастерства педагога в учреждении общего среднего образования, которое сегодня приобретает новое значение в аспекте реализации Концепции «Новая украинская школа», структура процесса педагогического менеджмента.

Определены результативные формы и методы педагогического менеджмента, который обеспечивает высокий уровень привлечения и активности каждого члена коллектива к педагогическому творчеству, поскольку социальные требования к деятельности образовательного учреждения стимулируют педагогов к максимальной отдаче сил, поисков новых, нетрадиционных подходов в работе. Ориентация на высокие показатели в профессиональной деятельности положительно влияет на формирование у членов коллектива потребности самоанализа, самосовершенствования и творчества, в конце концов позволяет руководителю ставить перед коллективом более сложные профессиональные задачи и обеспечивать более интенсивный поиск путей их достижения.

По результатам опроса молодых учителей определены актуальные направления по совершенствованию знаний и умений, которые обеспечивают изменения в личностной профессиональной деятельности.

Ключевые слова: адаптация, адаптивность, профессиональная адаптивность, педагогический менеджмент.

Tatyana Vik. Masterkova

Teacher of the Department of Social and Humanitarian
Branch of Science of Communal Educational Institution
«Zhytomyr Regional In-Service Teachers' Training Institute»

PEDAGOGICAL MANAGEMENT OF ADAPTATION OF A YOUNG TEACHER

Abstract. The article analyzes approaches to the organization of pedagogical management on the problem of adaptation of a young teacher to the conditions of professional activity. The scientific approaches to the concepts of “pedagogical management”, the forms and methods of pedagogical management of the head of an educational institution are systematized. The characteristic of improving the skill of the teacher in the institution of general secondary education is given, which today gains new significance in the aspect of the implementation of the Concept “New Ukrainian School”, the structure of the process of pedagogical management.

The effective forms and methods of pedagogical management are determined, which ensures a high level of attraction and activity of each member of the collective to pedagogical creativity, since social requirements for the activities of an educational institution stimulate teachers to maximize the return of energy, the search for new, non-traditional approaches to work. Orientation to high indicators in professional activity has a positive effect on the formation of the need for introspection, self-improvement and creativity among team members, in the end it allows the leader to set more complex professional tasks for the team and provide a more intensive search for ways to achieve them.

According to the results of a survey of young teachers, relevant areas for improving knowledge and skills that provide changes in personal professional activity have been identified.

Key words: adaptation, adaptability, professional adaptability, pedagogical management.

Стаття надійшла до редакції 17 вересня 2019 року